

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
28 aprilie st. v.
10 maiu st. n.

Este în fiecare duminică.
Redacțiunea :
Strada principală 375 a.

Nr. 17.

ANUL XXVII.
1891.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{3}$ de an 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$
de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România pe an 25 lei

Momente istorice.*

Cap I.

Absolutismul strimtorat oeroă a se susține prin schimbări de persoane și unele concesiuni.

§ 1. Schimbări in ministeriu. Leo Thun, lovind greu in protestanți, aruncă oلع pe jaratic. Incercare de a împăca spiritele prin convocarea la Viena a mai multor bărbați de frunte din toate provinciile cu titlu de senatori.

Impăratul cunoscuse încă din 1859 că cu unii ministrii nu mai merge. Ministrul de externe comitele Buol-Schauenstein fusese dimisionat pentru grósele erori comise tață cu unele cabinete străine, dară locul acestuia îl ocupase in maiu 1859 tot un străin com. Rechberg. In august din acel an fu depărtat și ministrul de interne Alesandru Bach, care ca renegat in politică eră desprețuit de totă lumea. Lui Bach îi succese com. Goluchowski din Galiția; monarcul inse n'a nimerit-o nici cu acesta. Ministru de poliție se făcu br. Hübner, mult mai blând decât fuseseră până atunci unii generali cumpliți ca ministrii de poliție. Ministru de culte a remas tot Leo Thun cunoscut ca om incapăținat de a converti pe toți locuitorii de alte confesiuni religiose din monarchia intrăgă la religiuinea și biserica romano-catolică.

Se schimbau persoanele, nu inse sistema absolutistică, care acum se compromisese, cum se dice, până după urechi încă și prin descoperirea defraudărilor hoțeschi de multe milioane. Hübner a propus cabinetului intre alte măsuri mai blânde, ca să mai lase din centralismul rigoros, iară cu Ungaria să cerce cu atât mai vėrtos o apropiere și împăciuire, cu cât vede bine, că ungurimea nu mai contribue la stat nimic de bună voie, ci numai in urmarea esecutiunilor militare; inse până când să se scóță contribuțiunile publice tot numai prin companii și bataliõe? Proiectele lui Hübner fiind respinse, el după doue luni s'a retras din minister.

In loc de a se mai imblândi după desastrela din Italia, ministrii ca și cum nu ar avé nimic altceva de lucru, eșiră in 1 septembrie 1859 cu o patentă împăratescă, care cuprindea in sine regularea afacerilor bisericesci ale protestanților de ambele confesiuni augustană (luterană) și helvetică (calviniană) din Ungaria. Partea mai numerosă a poporului maghiar curat ținea la confesiunea calviniană ca la religiuinea sa națională, precum o și numeșce așa, in-

* S'a cetit de ilustrul autor in ședința publică din 5/17 aprilie a Academiei Române.

cât in cele mai multe casuri poporul calvinesc intrabat de ce religiuinea este, el îi respunde că e de religiuinea maghiară (magyar vallás.) Slavacii din contră și o parte din germanii in Ungaria superiőră, sânt luterani.

Ca și cum ar fi aruncat cineva teciuini aprinși pe casele protestanților, așa urmări avú acea patentă. Iritațiunea generală se manifestă indată prin proteste, in care mai ales calvinii se provocară la resbóiele religioare din vėcul al 17-lea și dedeau să pricépă, că ei și acum sânt gata să-și verse sângele pentru libertatea conștiinței și autonomia bisericei lor. Ministeriul respunse protestanților prin decrete de arestarea catorva din bărbații cei mai eminenți ai lor in frunte cu br. Nicolae Vay, cu br. Pronai, cu Zsedényi, cari toți au declarat că sânt gata nu numai a ședé in temniță, ci a și suferi mórte pentru libertatea religiuinei lor. Așa își apėrară atunci protestanții din Ungaria libertatea și autonomia lor bisericescă, cu care și reușiră fórte bine. Ce vi se pare inse, că apoi din aceiași protestanți mai ales calvini, ajunși după dualism in capul afacerilor, s'au incercat a regulamentă și ei bisericile româneșci de ambele conșiuni sub masca constituțională, inse in spirit și sub forme strict absolutistice, al căror scop este, ca esercițiul religiuinei să nu pótă fi intru nimic de ajutor la desvoltarea literaturii române și la consolidarea individualității naționale.

Ministeriul intregit in modul mai sus arătat se incercă să facă câteva schimbări noue in ramurile administrațiunei statului, inse tot numai in mod absolutistic, adecă fără a mai intrebă câteodată și pe fruntașii popórelor; s'au convins inse curėnd, că nu mai merge nici așa. Pe lângă informațiunile inspirațóre de grijă, câte îi mergeau din diferite țeri ale monarchiei, ministeriul incepú să se convingă că va trebui să facă un pas inainte cătră o legislațiune și administrațiune cevaș mai liberală. Până in acel an se află in activitate un așa numit senat imperial compus din mai mulți bărbați de renume. Chiemarea acelu senat eră in Austria, ca și in alte staturi absolutistice, ca să prepare proiecte de legi, care apoi se inaintau prin ministeriu la monarc spre a le sancțiõnă, decă le-ar află bune și salutare. Ministerul veni la idea ca să propue monarcului mai multe persoane de frunte din tóte țerile monarchiei, cu scop ca intrunindu-se cu vechiul senat intr'un singur corp consultativ, să pótă delibera asupra starei in care se află monarchia mai ales din punct de vedere al legislațiunei și al finanțelor. Inse și acelei adunări, numite acum a senatului imperial inmulțit séu intărit, i s'au pus mai ales doue condițiuni restrictive și anume, că

senatul nu avea drept să iasă cu vreun proiect propriu, adică nu putea lua inițiativa, ci avea să dezbătă numai afaceri propuse de guvern, iară publicul nu putea intra în localul adunării; erau inse stenografi, după a căror lucrare, apoi s'au publicat desbaterile.

Patenta imperială cu care eră convocată acea adunare consultativă eșise din 5 martie 1860, iară sesiunea primă s'a deschis în iunie și a durat până în 29 septembrie 1860.

În acea epocă lumea din afară nepricepând adevăratul scop al convocării aceluia senat imperial compus din senatorii vechi salariați și din alții voluntari invitați inadins de cătră Maj. Sa, s'a interesat de activitatea lui mult mai puțin decât ar fi meritat. Omenii s'au înșelat prin modul compunerii și al convocării senatului. Acela nu avea atribute de corp legislativ, totuș el vrând nevrând a făcut mari servicii poporului monarhiei, că după deșce ani de amuțire s'au aflat câțiva bărbați de inimă, cari au avut curagiul să tragă mai multe perdele la o parte, să smulgă mai multe mașce de pe fața fariseilor, să-i prezente monarcului întru totă golătatea lor și să-i deschidă ochii asupra calităților așa numitului stat polițienesc.

Ungurii, croații, italienii din Veneția chieși, la început voiau să respingă chieșarea, după aceea inse judecând mai cu sânge rece câțiva au primit invitarea, care și așa mersese la pré puțin și mai ales tot la persoane din clasele superioare ale societății.

Din Ungaria propriă aflăm în catalogul senatului pe magnații: com. Almásy Maurițiu, c. Andrásy Georgie, c. Apponyi Georgie, c. Barkoczy Ioan, br. Gerlinger Carol de Oedenburg, cunoscut pré bine și în Transilvania, episcop Korizmits Antonie, Mailath Georgie jun., Mocionyi And., c. Szécsen Antonie de Temerin, Szögyén-Marich Ladislau.

Din Transilvania numai arménul Bogdan Jakab, sasul Maager Carol, episcopul român br. Șaguna Andreiu.

Dintre croați, sârbi și alți slavi au participat: Krainsky Maur. polon, Maschirevics Samuil episcop sârbesc, dr. Polansky Theodor, br. Josef Sokcevic Feldml. ban al Croației, episcopul Strossmayer Josef Georgie.

Din Bucovina br. Petrino Nicolae.

Dintre italieni com. Borelli Franc., br. Salvotti Anton.

Ceialalți vreo 15 erau austriaci, galițiani și bohemi, cei mai mulți magnați și alți fruntași de rang. Președinte al aceluia senat imperial immulțit fu In. Sa archiducele Rainer, cunoscut la totă monarhia ca principe înțelept și moderat. Cei mai mulți miniștrii participau în persoană la desbateri; numai din partea armatei pe uscat, a marinei și a poliției statului erau reprezentanți trimiși inadins bărbați cari își cunoșceau perfect resorturile lor.

Cea de întei problemă dată senatului imperial spre deslegare a fost reșuviunea bugetelor monarhiei, pe cât de grea, pe atâta și de critică. Înainte inse de a se apuca de lucru membrii chieși din diverse țeri, între cari și cei din Transilvania, se simțiră obligați a declară, că ei decă au primit invitarea pré înaltă și decă iau parte la lucrările țerei, să se știe bine că ei o fac acésta numai ca persoane private, în numele lor, din deferență homagială cătră Majest. Sa, pe răspunderea lor și nicidicum ca mandataru séu reprezentanți ai vreunei țeri ori națiuni, séu corporațiuni. Fôrte bine și regulat. Acelea declarațiuni inse n'au împedecat pe câțiva ca să nu vorbescă în interesul respectivelor țeri, popore, confesiuni și societăți așa precum simțiau ei necesitatea de a le descoperi.

Îndată la început fu compus un comitet cu misiune de a studiă cestiunile și a prepară proiecte. Acel comitet s'a desfăcut apoi în atâtea subcomitete câte erau resorturile ministeriale. Cu constituirea și împărțirea lucrărilor s'au trecut șese ședințe, după aceea membrii s'au pus pe lucru și a șeptea ședință s'a putut ține numai în 10 septembrie 1860. Proiectul de buget eră însoțit de multe observațiuni. Archiducele invitase pe referentele com. Ant. Széchen, ca luând cuvântul să citescă părțile singuratiche ale proiectelor una câte una și fiecare să fie dată separat în desbateri.

§ 2. Desbateri meritorie în senat. Episcopul br. Șaguna luând parte activă la desbateri în apărarea confesiunii sale și a profesorilor dela Brașov, este insultat de cătră Mailath ca Garibaldian. Oligarhii dau parola de „Individualitate istorico-politică.” Andreiu Mocionyi despre asupririle românilor din Banat și proselitismul. Carol Maager pentru protestanți, Br. Petrino despre multele asupriri grele ale Bucovinei; risipa scandalosă în averile bisericeii, adevărata rapacitate.

Precum în cele șese ședințe anterioare, așa din a deșcea înainte graiul mai multor membri curgea uneori ca o plôie torențială. Miniștrii mai vechi aveau să înghită multe noduri, din toți com. Leo Thun a fost incolțit mai reu, inse nici Goluchowski n'a fost cel mai necruțator. Italianul c. Borelli a spus miniștrilor verde în față, că funcționarii, cu excepțiunea celor dela justiție, nu se mai pôrtă cu poporul ca funcționari jurați și salariați, ca servitori ai statului, ci ei se pôrtă ca domni, ca mici împărătuși, adesea fôrte brutali, pare că totă lumea ar fi condamnată, să fie rôba for; deci să se înființeze nemijlocit chiar în cabinetul Maj. Sale un oficiu central de controlă, de supraveghiere, la care cei asupriți să pôta alergă cu plânsorile lor. Acea prefesiune a contelui Borelli eră un adevărat vot de neincredere, séu cum se mai dice de blam aruncat mai ales în față ministrului de interne, în a financiilor și a poliției. Nimeni nu a demințit pe Borelli, s'a decis numai amânarea propunerii lui pe alta ocașiune. Multe alte afaceri publice s'au mai ventilat și lămurit cu mare folos, pentru ca monarcul să pôta cunoșce starea lucrurilor cât se pôte mai deaprobe.

Dintre români br. Andreiu Șaguna totodată ca consiliar intim a luat în acel senat de patru ori cuvântul și anume la început, când a declarat în ce calitate venise în acea adunare, a doua ôră când avuse conflictul cu Mailath, după aceea de doue ori în ședința din 10 septembrie, când apărându-și biserica sa confesională, ceru întru tôte drepturi egale cu biserica catolică, după aceea când luă în apărare pe profesorii dela gimnasiul român confesional din Brașov, care pe atunci mai eră încă numai de patru clase și profesorii sei nu aveau acel esamen de cvificațiune, care nu eră obligator prin nici-o lege a acestei țeri, apucase inse a fi introdus și aici prin legile austriace, din care apoi a trecut și în legile Ungariei fără vreun folos pré mare pentru instrucțiunea publică, decă lipsesc alte calități pôte mult mai necesare.¹

Când a vorbit br. Șaguna în interesul bisericeii și al naționalității române, trufașul aristocrat Georgie Mailath își permise ca să-i plesnescă lui Șaguna în față, că decă vorbeșce și el despre discordii naționale, atunci și el este un jumătate de Garibaldian, pentru că în Ungaria toți locuitorii se șciu și se simt

¹ A se vedé acelea cuvântări ale episcopului (după aceea a mitropolitului) Andreiu br. Șaguna publicate împreună cu ale altor membri în colecțiunea „Verhandlungen des österreichischen verstärkten Reichsrathes 1860 nach stenographischen Berichten, Wien 1860, Verlag von Friedrich Manz la pag. 29, 125, 153, 164.

numai ca unguri, iară de altă naționalitate nici că pôte fi vorbă. Episcopul nu i-a remas lui Mailath dator cu plesniture; dară lecțiune și mai scuturată a dat ministrul de stat și de conferență septugenarul com. Hartig coconășului Clam-Martinitz cu altă oca-siune din aceeaș cauză.

Pentru ca să înțelegă posteritatea acelea din trecut, avem să cunoșcem un plan secret din aceleaș zile. Aristocrația înaltă conservativă din Ungaria și cea din Boemia prevădend bine, că după desastrelor Austriei absolutismul personal are să inceteze mai de tot, cum și erau familiile rudite între sine, s'au învoit și au conspirat, ca să mērgă la senatul imperial cu un plan gata pentru restaurarea autonomiei tuturor țerilor monarhiei pe basa lor istorică și să le considere ca pe tot atâtea individualități politice, ca și cum ai dice, că cutare societate este compusă din un număr anumit de familii vechi. Așă aruncară ei în public parola sonoră: Individualități istorice-politice autonome. Popórele străine nu aveau de unde să șcie ce animale necunoscute în istoria naturală să fie acelea individualități. Popórele monarhiei s'au amētit apoi prin cuvēntul autonomie, dela care așteptau mari ușorări și mai întēiu de tóte funcționari pentru fiecare provincie aleși ori denumiți numai dintre locuitorii provinciilor respective. Aceiași magnați își mai dedeseră și altă parolă, care eră, ca ungurii să nu sufere a se vorbi în Ungaria de altă naționalitate decât numai de cea ungurēscă, (-maghiară), iară cehii numai de cehia lor, iară germanii cari ar pretinde recunoscerea și apērarea naționalității lor în Bohemia, séu slavii și românii în Ungaria, să fie înferati cu nume de rebeli și după moda de atunci tractați ca »Garibaldiani.« Magnații Széchen și Clam-Martinitz au insultat în modul acesta chiar în senat de repețite ori pe naționalități, până când își auđi aceeaș insultă și br. Șaguna.¹

Așă preparau magnații unguri conservativi calea pentru kosuthiani, cu cari consimțiau în mai multe cestiuni, de și nu în tóte, și după ce se împăcară cu cei din Austria, cari acum le deschiseră ușile reședinței, începură să ridice capetele tot mai sus față cu imensa majoritate a locuitorilor de alte naționalități.

Tot în ședința din 10 sept. mai luase cuvēntul și ceialalți doi români. A. Mocioni a observat din partea sa, că în Banat și în Voivodină egalitatea de drepturi proclamată de către ēnsuși Majestatea Sa este violată în resortul cultelor și al instrucțiunii publice mai ales în douē moduri, care sūnt, că de o parte la alte confesiuni religiōse séu vorbind curat, la biserica catolică se dau regulat ajutóre dela stat, câte 94 mii fl. pe an, pe când bisericelor gr. orientale nici în cei de cece ani din urmă nu li s'a întins nici-un ajutor, de și locuitorii cari se țin de biserica orientală au numerat în aceiași ani spre aceleași scopuri patru milióne fl.; anume în comitatele Arad și Bihor, în care majoritatea locuitorilor este romānescă, pe la gimnasii nu se vede nici macar câte o catedră de limba romānă; de altă parte proselitismul se face pe o scară întinsă, din care urmēză demoralizațiune fōrte mare, poporul perde respectul către religiune prin schimbări de acelea, ba el îl perde și către Corónă, pentru că cele mai multe abusuri se fac cu proselitismul în numele Majestății Sale.

Episcopul sērbesc Maschirevici āncă luase cuvēntul în aceeași materiă, precum făcuse și Carol Maager cu multă energiē și de repețite ori din punctul seu de vedere ca protestant. Urmarea firēscă a fost, că acelor trei oratori să le vie respuns dela cei

¹ Veđi mai pe larg W. Rogge, Der Centralismus I. Capitel p. 59 ff

doi episcopi catolici prezenți Korizmics și Strossmayer, ceea ce s'a și întēplat; au mai atins aceeaș cestiune ghimpósă peste mesură dintre mireni com. Széchen și alți doi, după care urmă ministrul Leo Thun cu respunsul seu destul de limpede dat la toți.

Din toți oratorii inse căți au disertat despre afacerile confesionale și în parte naționale, nici unul nu a produs în acel senat o impresiune atât de vie ca discursul baronului Petrino, adecă descrierea suferințelor îndelungate ale Bucovinei, cărora nu ne putem contení ca să le facem puțin loc și în acēsta lucrare a nōstră, ca în semn de suvenire și recunoștință la cele ce ni s'au făcut noue din Bucovina în 1848/9 și mai târđu. Ar fi și pēcat, decă informațiunile date cu acea oca-siune de către br. Nicolae Petrino nu ar ajunge la cunoștința tuturor romānilor, pentru ca să învețe din trēnsele, ce pôte să aștepte dela alții un popor, care se părăseșce el ēnsuș pe sine. Credem că ne va fi de ajuns, decă vom reproduce din citatul discurs mai mult numai cifre seci, mute și totuș fōrte mult spunetóre.

Până la ocuparea țerei de către Casa de Habsburg, biserica ortodocsă a romānilor din Bucovina avuse în proprietatea sa $\frac{2}{3}$ părți din teritoriul ei și totodată în Moldova mai multe moșii. Administrarea averilor bisericēști fu luată de către stat din mánile bisericei. Acea mesură a fost cu atât mai durerósă, cu cât eră șciut că acelea averi le administrase nu numai clerul, ci și mireni. După aceea unele moșii bisericēști au fost vēndute fără trebuință urgentă; s'a promis că se va da socotelă despre sumele intrate, ceea ce inse nu s'a făcut nici până în 1860. Până în a. 1820 averile bisericēști au fost administrate atât de reu, încat venitul nu ajungea nici ca să plătescă salariile parochilor. În fine după multe plānsori și reclamațiuni înaintate din partea țerei și a clerului, împēratul Francisc a decis, ca veniturile din fondul bisericesc risipite până atunci pentru alte scopuri nenumerate, să fie rezervate numai spre scopuri bisericēști și școlastice, să se dea socotelă și tóte sumele câte se luaseră spre alte scopuri să se dea îndērēt la fond. Din acea decisiune a împēratului nu s'a ales nimic, nici socotelă s'a dat, nici sumele rāpite din fond nu s'au mai întors. Așă șcieau birocrații să implinēscă voința monarcului. Mai mult decât atât: pentru ca preoțimea să nu mai strige de fōme, proprietarilor li s'a comandat ca să dea bisericilor câte 44 jughere (pogóne) din moșile lor, iară poporeni să facă preoților câte douē țile de lucru pe an. Numai din fonduri nu se mai lua sume și așa acelea se mai vindecară. La ocuparea țerei în vécul trecut pe dominiile bisericēști se atlau în 140 de comune tot numai biserici de lemn. Se decisese ca din venituri să se facă în fiecare an câte o biserică de pētră. Am ajuns că mai multe biserici rui-nate au fost închise prin poliție. Comune cu câte 7—8000 (mii) de suflete nu au biserică. Mănăstirea dela Sucéva fu restaurată cu subvențiune dată din principatele danubiane. Până în 1860 nu eră gata nici catedrala. În capitală erau numai douē bisericeuțe sărace și acelea de lemn, dintre care una este așa de scundă, încat la intrare trebuie să te pleci ca să nu dai cu capul în pragul de sus.

Cu scop de a se edifică în capitala Cernăuți biserica catedrală, școle, seminar și reședință pentru episcop, se destinase un dominiu mare cu venit anual de 150 de mii; gubernul inse l'a luat cu arendă numai de 60 mii fl., apoi a înființat un stabiliment de cai, o iepărie de prasilă pentru armată. Acel stabiliment prosperéză fōrte bine, intr'aceea bisericile și școlele romānești se află în starea cea mai desolată spre batjocura simțului de drept și a pietății pentru

fundatori. Nici cu atâta nu ne fu de ajuns, ci după ratificarea concordatului în 1855 se porni asupra noastră propaganda catolică din Galiția prin ruteni. În aceleași zile 14 școle înființate din fondurile noastre bisericești au fost declarate de școle catolice așa, încât de aci înainte toți învățătorii dela acelea trebuie să fie catolici. Patru sute de mii locuitori ai țerei de religie gr. orientală să nu aibă nici-o școlă, iară șeszeci de mii locuitori rom. catolici (germani, poloni ș. a.) să le aibă pe toate. La protestele noastre ni s'a răspuns, că decă voim să avem școle, comunele să facă din averile lor; iară decă unele comune din totă sărăcia lor s'au încercat să-și facă școle, funcționarii au știut să le arunce cele mai grele pedeci în calea lor, mai ales când pretind ca fiecare comună să producă mai înteu câte un fond bine ascurat de 4000 fl. după care să-și tragă învățătorii simbră lor.

Liceul din Cernăuți a fost edificat cu bani luți din fondurile noastre religioase, după aceea inse a fost declarat de liceu catolic (cu limba de propunere germană.) Scopul primitiv a fost, ca în edificiul acela să fie așezat seminariul gr. or. S'a dat loc facultății teologice; mai târziu inse luându-i-se doue sale, acelea au fost transformate în capele catolice.

Am cercat toate mijlocele ca să înființăm o școlă reală în capitală. S'au încuviințat abia 8000 fl. din fond pentru salariile profesorilor, iară municipalitatea (comună cetățenă) voia să ridice edificiul din averea sa, inse cu condițiune, ca acea școlă să fie interconfesională numai în acel inteles, ca profesorii să pôtă fi aplicați nu numai dintre catolici, ci și dintre indiviși de alte confesiuni religioase și anume profesori gr. orientali. Atunci inse ministrul cultelor și al instrucțiunii a declarat episcopului, că regimul ține absolut la principiul, după care în Bucovina școlele medie pot să fie numai catolice.

Mai târziu ni s'a permis imediat din grația Maj. Sale, ca să ne înființăm din fondurile noastre un gimnasiu confesional și național în Suceva; după aceea inse ministrul în loc să lase ca să ne aflăm profesori prin publicare de concurse, ne chiamă el însuși profesori din Moravia, tot oameni cari nici de nume nu cunoscuseră limba noastră.

Din toate acestea senatul pôte să se convingă, că noi nu ne putem folosi nici chiar de fondurile noastre spre realizarea scopurilor pentru care sunt acelea destinate. Din acestea cause br. Petrino se alătură la opiniunea protestantului Maager și cere libertate și egalitate în exercițiul drepturilor confesionale.

De aici se incinse o polemie între br. Petrino și ministrul L. Thun, care încercă să-și apere séu incai să-și netedescă măsurile sale, care adesea erau în adevăr necalificabile.

În cei treizeci de ani din urmă s'au schimbat și în Bucovina multe lucruri mai spre bine, nici decum inse toate spre binele locuitorilor români din acea țărișoră. Suferințele Bucovinei sémână în câteva puncte cu ale noastre și ele merită un studiu comparativ. Una din toate este mai bătătoare la ochi. Ori unde Austria vine în contact cu Rusia, proselitismul ultramontan austriac își dă în capete cu proselitismul ortodox muscălesc, uneori pe față, mai de multe ori pe căli ascunse subterane; nici unul inse nu este candid și sincer. Nu religiozitatea este adevăratul scop al lor, ci scopurile sunt curat politice de asigurarea dominațiunii propriie. Acelea scopuri nu ies nicăiri așa bine pe față precum ies în Bucovina. Precum Rusia lucră de cincideci cu totă energia ca să estermine bisericile greco-catolice (unite) ale ru-

tenilor din provinciile care erau odată ale Poloniei, întocma așa polonii galițiani lucră spre esterminarea bisericei gr. orientale bucovinene din vecinătatea lor. Acestea furii politice pot să mai dureze timp îndelungat; una măsură inse pare a fi decisă mai de mult pentru ori ce cas de cătră ambele puteri: esterminarea elementului românesc din Bucovina, din partea Austriei, pentru ca provincia să fie deplin germanisată; din partea Rusiei, ca să fie rusificată.

Din 11 septembrie înainte în câteva ședințe cât a mai lucrat senatul, cel mai mult timp i-a luat cercetarea bugetelor. între care al armatei a fost supus la critice mai dese. S'au ventilat inse și alte cestiuni grele, precum suferințele presei periodice cu legea de presă, creditul public, instrucțiunea publică, revisiunea concordatului ș. a. În 27 septembrie s'a pus la vot mai multe puncte din operatul comisiunii. Membrii senatului se desfăcuseră în majoritate și minoritate, ceea ce se pôte înțelege de sine, îndată ce vom reflectă la numele și la interesele persónelor din care a fost compus acel senat. Conclusele n'au obligat pe nimeni, ele au avut cel mult caracter de petițiuni cătră monarc ca domn absolut, și aci merită să se ție minte pentru totdeuna, că din toți membrii acelui senat nici unu nu a pronunțat în tot cursul desbaterilor cuvântul constituțiune, viétă constituțională pentru monarchia întregă, afară de ardeleanul Carol Maager, carele ca cetățan și comerciant fără titluri și ranguri, le spuse verde, că numai cu mesuri absolutistice și aristocratice nu vor mai susține monarchia. Dintre ceialalți membrii la unii le mai eră încă tot frică să pronunțe ccel cuvânt, iară alții, anume domnii cei mari din Boemia nu voiau nici să audă de constituțiune, bunăoră cum ar fi cea din Francia, țicând că așa ceva ar dori în acésta monarchia numai »roșii», »rebelii», »Garibaldianii». Membrii din Ungaria voiau constituțiune, inse numai pe așa numita istorică, modificată ceva cu câteva concessiuni făcute de sila de mila celorlalte clase ale locuitorilor.

În 29 septembrie împăratul a închis senatul în persónă prin o cuvântare, în care a promis că părerile și dorințele descoperite de cătră membrii le va lua cât mai curând în considerațiune pëtrunțătoare. Din toate acelea desbateri trecute apoi prin sită de cătră alți bărbați de încredere, între cari și unii magnați unguri, s'au ales materialul din care a rezultat: Diploma din 20 octobre 1860.

George Barițiu.

S o n e t.

(Răspuns la niște versuri de pe o cartă de vizită)

Tu ai dorit să-ți fiu de tot aprópe,
Nu vrei să știi ce dulce-i depărtarea;
Că dragostea curată e ca marea,
Că 'nșelătórea-i undă ne cutrópe.

De ce să-ți turburi liniștea simțirei
Cu visuri dulci, dar vecinic ne'mplinite?...
Nu me chemă, nu me dorit iubite!

Eu nu mai simt, tu ești a' fericirei, —
Simțirea ta-i nădejdea intrupată,
Ești tiner tu, eu n'am fost nici odată!

Lucreția Sucleu.

PE MALUL APEI.

In divorț.

— Novelă. —

(Incheiere.)

III.

Colonelul Nerva care, pe când era în garnizónă în București, fusese óspele nelipsit al pictorului, trecuse la pensie și se întorsese în capitală.

Colonelul e un om nalt, spătos, voinic, cu mustața sură, cu chipul vesel și plin de sinceritate, familiar și bun prieten.

Avea un defect înse care nu-l privia decât pe el și nu strică nimerui: îi plăcea să mănânce bine, la vreme și mult.

De-aceea mănca el pururea la pictorul, pentru că masa lui intruniă cele trei condițiuni.

Colonelul ȳcea într-o ȳi, când din pricina unui musafir, se întârȳiase vr'un sfert de oră cu masa :

— Domnilor, atențați la cel mai trebuitor lucru pentr'un militar: disciplina... și stomacul meu își cunoșce fôrte bine datoriile sale de aparat milităresc. Nu mai întârȳiați, căci o să comit vr'o infracțiune și-o să am a face cu consiliul de răsboiu...

Colonelul își iubiă mult pe nepoța Emma și de aci, pe pictorul, în virtutea legeri aritmetice, că: doue cantități egale la o a treia, sânt egale între sine.

Când se întorse în București, prăpădit de mâncările de prin provincie și cu dulcea nădejde de-a-și restabili echilibrul sufletesc prin echilibrul poffelor stomacului, — și află de divorțul nepoței... remase increment.

— Săracul stomacul meu, — mormăi cu tristețe și-l bătă amical.

Putea mănca bihe și la soră-sa, muma Emmei, dar nu era și mulțămirea sufletului care să completeze pe-a stomacului...

Se interesă repede dar de motivele divorțului și ajunse să cunoșcă starea prezentă a lucrurilor și a spiritelor.

Avea de făcut un plan de bătaie și el, ca șef al armatelor nepoței, trebuia să umble cu multă lăure aminte ca să potă ajunge la pace, mai folositoare lui decât răsboiul, decât victoria.

Și fiind că unele cantități ce se cred negliabile în calcule, pot fi trebuitoare pentru deslegarea finală, — e bine să se ție socotelă de ele dela început.

În cazul de față, colonelul Nerva, găsi că Raphael, copilul răsboinicilor, era cantitatea la care nimenea nu se gândise.

În ce chip acum s'o introducă, prin ce combinațiune?..

Răsucindu-și mustățile, găsi; nu era înteia oră ca, răsucindu-și-le, să afle o idee care să-l scape de câte-o situație supărătoare.

Într-una din ȳilele nrmătore, după ce colonelul, mai elocvent decât ori când, adusese pe Emma la calea adevărului: împăcerea cu Paul, și o lăsase sub impresiunea logosului seu, — Emma remase singură, sta hotărâtă să sfârșescă.

Vedă pe curier intrând în curte și tresări. Alergă și primi ea scrisoarea: era dela Raphael; îi cunoșcea dór mâna.

O deschise, repede, cu dragostea cu care totdeuna întimpină scrisorile dragului ei Raphael, și ceti...

De-odată se făcu galbenă ca cêra și cãdu pe-un scaun fără puteri: copilul era bolnav! Raphael îi chemă lângă densus, pe ea și pe tatăl seu.

Ochii i se umplură de lacrimi, mâinile incepură să-i tremure... Îi trecuse prin cap ideia că Raphael era pôte în primejdie de môrte...

Să-l pierdă pe el? Dómne!

Mumă-sa nu era acasă, n'avea pe nimeni lângă ea; ca fulgerul îi scăpără prin minte: să alerge la Paul!

Și fără să se mai gândescă decă amorul ei propriu era în joc, séu nu; decă o despărția ceva de soțul ei, decă avea să-i ierte ceva, séu nu, — își puse repede pălăria, un vël și ieși fuga, se urcă în trăsură și dădu adresa.

Pictorul se plimbă fôrte agitat prin atelierul lui, cu țigara între dinți, cu sprâncenile încruntate, cu mâinile de 'nnapoi, — îmbrăcat c'o haină scurtă încheiată până sus.

Raphael îi scrisese că era bolnav! Raphael îl chemă lângă el împreună cu mama lui...

Mamița lui! la cuvântul acesta îl năpădiseră lacrimile. Bietul copil! el nu șcea nimic. O! mai bine că nu șcea nimic!

Ce era de făcut?

Trebuia să se ducă anc'odată la Emma, cu scrisoarea copilului lor, să-i cadă în genuchi, să-i arate primejdia, și s'o roge să plece împreună lângă scumpul lor cpil care-i chemă.

Într'o astfel de impregiurare, nu mai era chip să fie respins: era în joc viața lui Raphael!

Se oprî în fața pânzei pe care chipul copilului zimbîia... Și era așa de frumos! Și așa de firesc îl zugrăvise, încât par că sta să vorbescă: ochii i se umplură de lacrimi și plecându-se, apucă pânza și sărută gura rosă a copilului, apoi acoperî tabloul.

Îndată își aruncă o haină pe el, pălăria pe cap și eși.

Pe strada lui se încrucișă c'o trăsură cu còșul ridicat; vedă o femeie, dar fără să se uite bine, trecu înainte. I se părea că trăsura merge pré încet și tot îndemnă pe vizitiu să mîne mai repede.

Emma intră în atelier urmată de servitorul Lazăr, un bêtân care era de mult în serviciul casei.

Acesta nu mai putea de bucurie. De vreme ce cuconița mai venia pe la domnul, apoi sigur că trebuia să se impace.

— Și ȳi... a ieșit.

— Chiar acuma cuconița, me mir că nu v'ati întelnit.

— Pôte-o fi fost în trăsura care-a trecut pe lângă mine. Un nor îi trecu pe frunte; s'o fi dus la ea! îi trecu prin minte. O să-l aștept, ȳise tare. Lasă-me, Lazăr și când o veni, nu-i spune nimic.

Remase singură, lângă ușe, privi lung prin atelierul pe care nu-l veduse de-atăta timp: aceeași orânduélă. Par că fusese la plimbare, se întorsese și găsisse tot în aceeași stare.

Un tablou mai mult pe-o cavaletă, lângă o ferestră...

Trei nimfe!.. Cea din mijloc sémână cu dënse... O iubiă, o iubiă, bietul Paul! Altmintrelea pentru ce i-ar mai fi pus chipul pe pânză?... Și câtă asemănare ca chestiune de amênunt!

Cu spatele la dënse sta o cavaletă mică c'o pânză acoperită. Acoperită, de ce? Ce putea să cuprindă? După cutia cu colorii și cu pensule, după paleta ce sta în apropiere pe un scaun, plină de diferite colorii prospêt pregătite, însamnă că lucră acum la pânza aceea.

S'apropiă de cavaletă, când, aȳdi în urma ei ușa deschidându-se.

— El! își ȳise și se întorse. Remase impietrită înse. Era o femeie și o recunoscu.

Eră Elena Bucureanu tot în doliu.

Amëndoue femeile se uitară lung una la alta, mësărându-se din cap până în picioare. Nu șciu acum, care din amëndoue mai surprinsă și mai nemulțămîtă.

O tăcere pré multă ar fi devenit ciudată.

Emma se simția puternică pe teren; eră în casa ei, avea drepturi legiuite, — înaintă deci, după ce-și scose pălăria și o puse pe-o măsută.

— Dămnă, cărei impregiurări datorăm visita dvăstre? Poftim, țise Emma.

Elenei îi pieri fața. Nu șcicia ce să credă. Se împăcase și că Paul nu-i spusese nimic? Ce-i drept, nu venise pe la dânsa de vr'o patru zile și, îngrijată, venise ea acum. Aerul și mișcările Emmei o incurcară de tot. Trebuie să răspundă inse. Răspunse cu impertinență.

— Decă-mi dați voie... Cu ce titlu dna me întimpină?

Emma făcù pe surprinsa la culme.

— Êtă o întrebare ciudată. Cu ce titlu voiți dvăstre să primescă pe cineva o soție în casa ei și-a bărbatului seu? Poftim, dnă. Doriți să așteptați pe Paul? Aveți vre-un portret de început... séu pôte de... terminat?... Și apēsă cu ironie asupra cuvântului ultim.

Acésta întărită pe dna Bucureanu.

— Destul dnă, țise ea cu autoritate. Șcim fiecare cine sântem și 'n ce stare sântem.

— Ai dreptate, dnă, eu sânt soția care și-a iubit bărbatul și pe care a iubit o bărbatul seu și dă caprițiul unui moment, ispita care atrage, dar nu pôte reține... Apa venită mare din impregiurări neprevădute și care se revărsă peste maluri, se întorce în albia sa, dnă... Astfel este cu soțul meu... Și acum reintru în drepturile mele, iertând și sigură că iubirea lui o să-mi fie dată întregă... fără... regret pentru ce lasă pe maluri, eu regret că n'a știut să rămăe în albia lui... dnă...

— Om vedé, dnă... țise Elena abia ținându-și mânia, căci își înțelegea stăpânirea sfârșită și nu putea nimic în contră. Ea șcicia cât o iubiă Paul pe rivala ei.

Eși cu totul prăpădită.

— Am umilit-o! gândi Emma zimbând cu triumf... O! Dămnă, adă-l mai curând. De nu l'ar întelni...

Atunci auđi un glas afară:

— E aici?... și pași repeđi s'apropiară.

— Paul! auđi o voce femeieșcă, rugătoare, plină de imputare și de iubire.

— Dămnă, e sfârșit între noi, — auđi glasul lui Paul aprôpe de ușe...

Puțin, și ușa se deschise. Paul se ivi, remase în prag, câtă la Emma cu bucurie și cu témă, apoi întinse brațele.

— Emmo! strigă el cu glas innecat în lacrimi!

Emma, cu tot indemnul inimei d'a se aruncă în brațele lui, se oprì o clipă, ca să-l privescă mai bine, ca să se incredințeze mai bine.

— Am venit și eu la tine... îi țise ea apoi.

— Emmo! strigă Paul — și înaintă spre ea.

De astă dată se îmbrățișară strîns, strîns... și buzele lor se lipiră cu sete.

Emma se smulse cea dintei:

— Raphael! șcii despre Raphael?... țise ea.

— Da, șciú și pentru acésta am fost la tine.

Emmo! Emmo! imi pare vis...

Îi luă mâinile într'ale lui.

— Să uităm tot, Emmo! adaose apoi.

— Avem timp de uitare, Paul. Când plecăm la Drežda?

— Când? deséră.

— Îți mulțumesc, Paul.

— De ce-mi mulțumești, Emmo? Că-mi iubesc copilul? Sânt mai puțin părinte ôre decât tine? Dar

decă ți-aș spune, că numai amintirea lui me făcea să resist dorinței d'a sfârși c'o viéță ce-mi ajunsese nesuferită?!

Smulse pânza care acoperia cavaleta cea mică.

— Priveșce, Emmo, priveșce, — adaose Paul... și étă cum resistam, creându-l din inchipuirea mea...

— Raphael! stigă Emma immărmurită de-o bucurie peste fire. Par că stă să vorbescă! par că e viu...

Și mánată de-aceeaș pornire sufletescă, ce insulflețise c'o oră înainte pe tată, muma ingenuchiă și sărută chipul copilului adorat.

Acest moment legă pentru totdeauna pe soție de soțul seu.

Se ridică și aruncându-i brațele după gât, îl sărută, dicându-i:

— Tu ne iubești Paul...

Apoi c'o imputare plină de duioșie:

— Cum de te-a răpit femeia aceea?

Paul se deslipi de Emma și luând o infățișare solemnă, răspunse:

— Il veđi, Emmo? Pe viéța și pe viitorul copilului nostru, n'am fost amantul acelei femei când m'ai bănuir; i-am devenit pe urmă, în desnădejdea mea! Crede-me, Emmo!

— Te cred, Paul... Înainte de tôte ești părinte.

Apoi schimbând tonul în glumeț, puse degetele arătătoare în chip de cruce și-i țise:

— Uite, sărută sfânta cruce!

Atunci se auđiră niște pași indesatți, greoi și o tusă care părea mai mult de poruncelă.

— Unchiul! diseră amândoi.

În adevăr, colonelul Nervă întră și inspectă c'o aruncătură de ochiu militarescă scena ce oferă atelierul.

Amândoi săriră și-l apucară de câte-o mână:

— Bun! în regulă! țise el. Dar artileria!

— O! ne-am sărutat, — strigă Emma.

— Atunci ve fac foile de drum, copii.

— Ne și trebuiesc, unchiule, plecăm de-séră la Drežda.

— Mai dămol copii, că nu e primejdie. Autorul scrisorilor ce-ați primit, sânt eu, subsemnatul colonel în rezervă; Raphael al vostru e numai copitul... fără să pricepă alt ceva decât că, eu, moșul, l'am învățat un șiretlic nostim ca să ve facă să ve duceți să-l vedeți... și ecă comedia tótă.

— Adevărat, unchiule?

— Pe mustața mea de soldat!... De dus duceți-ve și deséră decă vreți, dar fără grijă, în plimbare, șcii, frumușel... ca doi insurăței...

— Ôre nu sântem ca și insurăței, unchiule?... țise Emma...

— Ia ascultă nepôte, — țise colonelul în chip de sfat serios; păstréză-ți pensula acasă și nu mai zurgăvi prin sat, ca să nu-ți esă nume reu. Ce-ai pățimit, fie-ți de învățatură...

— Și-am pățimit nevinovat...

— Ca și Cristos, vrei să țici? Ghidi, ghidi, aghiotant-maior!... Ei, da ia ascultați, copii, disciplina înainte de tôte: voue nu vi-i lóme? Nepôtă, dă o fugă la bucătărie; nepôte dă o fugă în pivniță. Hai, faceți onorurile cuvenite unui ostaș, care la Plevna a fost cel întei să vedă mórtea cu ochii, și la înaintare cel din urmă. Dar nu me plâng: mi-am făcut datoria. Faceți-v'o și voi pe-a voastră: mor de tóme!

Bolintin, martie 1891.

Radulescu-Niger.

Sufixele *esti* și *iste* în numele de localități românești.

(Urmare.)

Praeneste a fost oraș în țera Latium, în care a fost și Roma, și *Praeneste* a fost oraș în ținutul Aequilor, locuitori la dealuri. — La greci *Prainestos* după Diodor și Strabone; *Praeneston* după Ptolomei; *Praineste* după Dio Cassiu, locuitorul din oraș s'a chemat *Praenestinus*, — drumul dela Roma la *Praeneste* s'a numit: *Via praenestina*

Praeneste (după dr. Herm. Hahn, *Leitsaden der alten Geographie* pag. 53) a zăcut la piciorul delului Aequilor, — adică la pólă, la înălțime mică. Grecii, în loc de *Praeneste*, a scris *Prainestos* și *Praineston*, — deci au pus sufixe ce corespund formelor limbii grecești, — dar superflue, mai ales on ce înseamnă loc, ca și se.

Să etimologisăm *Praeneste*. *Prae* purcede din celticul: *bar* ce înseamnă munte, deal, colnic, nălțime și sinonime; strămutându-se literile în alt loc, e forma: *bra*; n în *praen* e remășiță din an (en în on un) diminutiv, înțeles de: mic, și astfel *bar-an*, *bra-n* înseamnă deluț, delușel, — nălțime mică; dar an (și en, in, on, un) înseamnă și loc, teren, și astfel *baran*, *bran* înseamnă și: loc la deal. Nu e verisimil că *praen* să se fie respuns și *praen*, — și astfel în *prae* aflăm diftongire, dar și diftongul *ae* nu s'a putut răspunde curat nici ca a nici ca e, — mai ales înainte de n; — pentru *acēta ae* a putut suna cu sonul *apropē* de *ă ori â*, — ce a produs diftongirea. După *praen* urmază sufixul *este*, ce înseamnă, locuință, (sat, oraș) și astfel *Praeneste* înseamnă: locuință (sat, oraș) la deluț, la nălțime mică.

Praen în forma originală se reafă în *Baranya*. numele unui comitat din Ungaria; *bar-an-ia* unde ia înseamnă: ținut, pregiur, țeră, deci *bar-an-ia*, ținut la deal mic, înălțime mică, precum în natură și în adevăr are situațiunea sa.¹

În România se află *Bran* deal în jud. Gorj, și înseamnă: deal mic, — pentru că aproape trebuie să fie altul, ce înseamnă: deal mare, nalt. Pe lângă forma *bran* se află și *Brân-iste*. În România se află 16 localități *Brâniste*, astfel *iste* în loc de *este*, deci de 16 ori *Praeneste*, și încă câteva localități cu sufixe nouă la numirea *Brâniste*. În comitatul Caraș-Severin se află 28 de sate cu sufixul *esti*, și 5 cu *iste*; în comitatul Huniadoră se află 36 de sate cu sufixul *esti*, și 4 cu sufixul *iste* la capătul numelor; și aceste sufixe se află în număr mare și în alte părți locuite de Români.

Când s'au format numele aceste, sufixele nu s'au adaus din întâmplare, ci pentru că aceste în limba poporului au fost în us și au avut înțeles. Și materialul de până aci ne demostrează, că sufixele aceste sânt de mare însemnătate pentru limba și geografia noastră; — pentru *acēta* dară sânt îndemnat, ca să scrutez și lămuresc materialul temei într'o desvélire mai largă.

Să căutăm dară că *este* din *Braneste* *iste* din *Brâniste* și celelalte forme din ce elemente sânt compuse? și ca să putem face *acēta*, trebuie să recurgem la limba galică, respective celtică.

¹ *Brania* și *Brennacum* s'a numit o localitate în Henne-gan prov. în Belgia. — Pentru că franceze s'a numit *Braine* le comite, W. Obermüller o aduce în legătură cu *braine*, celt. poncepe, comite, *Brennus*, ducele celților; dar eu o aduc în legătură cu *baran*, *bran*; *b* trece în *v*, de aci în România se află *Vrance* 3 localități, și *Frunțescu* deduce una dela o familie *Vrancea*; — din contră, *acēta* a capătat numele dela localitatea *Vrancea*, — mai ales când cele 3 *Vrance* sânt în 3 județe.

a) Ais înseamnă loc, — dae la Irlandezi, dy la Bretoni înseamnă: casă, locuință, vatră, acoperiș, și astfel *aysdae*, *aisdy*, loc de casă, de locuință, de acoperiș. Acest *ais* se află trecut în formele *as*, *es*, *is*, *os*, *us*, *ys*; apoi *as* se iotisează, adică i se pune un i înainte, și în celtică, forma cea mai usitată a fost; *iosda*, cu înțeles de: loc de casă, casă, locuință, și apoi: sat, oraș.

Acest i jōcă rolă mare, pentru că trece în j, h, g și uneori în v, și astfel se formeză *jorda*, *hosda*, *gosda*, *vosda* etc.; iară dae din *aisdae* trece în formele: *da*, *de*, *di*, *do*, *du* și *dy*, — și d schimbându-se în t, sânt formele: *tae*, *ta*, *te*, *ti*, *to*, *tu*, *ty*, — și acest t nu se schimbă în ț, pentru că e s înaintea lui, — dar ș trece și în s.

Din *aisty* vechiu, forma cea mai usitată, s'au făcut formele: *asta*, *aste*, *ăsti*, *asty*, mai arareori *asto*, *astu*; apoi *esta*, mai adese: *este*, *esti*, *esty*, mai rare *esto*, *estu*; — asemenea formele *ista*, *iste*, *isti*, *istie*, mai arareori *isto*, *istu*, precum și unele cu *oste*, *uste* etc.

Aceste forme de regulă sânt fixe la numele de localități, adică de sate, orașe, cetăți; — uneori sânt și singure ca nume, — căci uneori dela o casă, o locuință s'a început un sat, un oraș. — Cătră sufixele aceste se adauge de regulă *an* diminutiv, ca să însemne locuință mică, și atunci e *iosdan*, — séu *il* augmentativ și atunci e *iosdail*, ca să însemne locuință mare.¹

Forma *dae* trece și în *ad*, *ed*, *id*, *od*, *ud*, — *ait*, *at*, *et*, *it*, *ot*, *ut*. *acuș* ca sufix nou lângă *pe*. *iosda*, *iosdad* etc., *acuș* ca rădăcină independentă; astfel *aed* cu înțelesul lui *dae*, de loc de habitatiune, casă, — din acest *aed* e la latini: *aed-es* casă, — *aedifico* casăfac; la Irlandezi forma: *ait*, loc de locuință, și *aitna*, tot aceea (franc. *demeure*, nemț. *Wohnort*.)

b) *Ais* irl. a) munte, deal, colnic, movilă, nălțime; b) tot ce e rădicat, astfel *nalt*, mare; *alātu-rându-se* *dae* și tōte formele arătate, avem iară formele: *aisdae*, *aisdy* etc. *Ais* trece în *ait*, *aith*, *at* etc. La Irlandezi, — *aiz*, *az*, la Basqui elevatiune, — *aitz-inat* *bsq*. eu rădic, *innalt*, *aitza* *bsq*. stâncă, *sghial*. Acest *ais*, *az*, cu înțeles de munte, de nalt, se află în numirile: *Azuga* munte în jud. Prahova; *az-ga* unde *ga* înseamnă loc, *az*=munte, ori nalt; iară u e literă legătoare. *Azarat* pădure mare în jud. Argeș și *Dumbovița*. *Az*=nalt, *rat*=rad, *rath* munte, a din mijloc e literă legătoare. E atâta cât *Ararat*, pentru că ar înseamnă nalt, mare. *Az*=ar. *Osle* 2 munți în jud. Gorj și Mehedinț. Acest *aisdae* etc. înseamnă: loc la deal, la munte, — loc nalt, rădicat, tot ce stă mai sus, mai tare înălțat. Din *aisdae* e *Ostie* în Armania, pichet de graniță spre Timișana în jud. Mehedinț. — *Osterie* punct trigonometric de observațiune în jud. Teleorman, — unde r din er înseamnă nalt. Din acest *aisda*, schimbat în felurite forme e *esta* în latina: mai—*esta*-s, majestate, ce stă mai înalt mai—us (majus) din rădăcina mag. (mag-nus mag-is, mare, nalt.)

(Va urmă.)

Dr. At. M. Marienescu.

¹ *Dail* (=dae-il) pentru sine înseamnă: Burg, cetate, și tōtă zidirea mare; *asdail* a însemnat palat mare; asemenea cetate; d trecând în t s'a format *astait*, (=astel) și din *acēta* formă e vechiul frances: *hostel*, adică la Gallii romanisați; mai târziu limba francesă a aruncat pe s din *hostel* și pentru *acēta* scote hotel, unde circumflexul arată că a perit s, *ost-e* ital. *birtay*, unde e înseamnă om, *osteria* it. ospetărie; *oste* it. și *gost*, — nemț. *Gast*, h schimbându-se în g, — deci *ast*=host, *ost*, *gast*=hof; în pal-ast pal înseamnă par, întăritură, *ast* e cel din *ais-ta*=asta casă, locuință; atâta, cât *est*, *esti*. *Islău* sat în jud. Buzău, și alta localitate lângă satul *Baba Ana*; aci sufixul *ensuș* e nume propriu.

Scrisore din Berlin.

Literatura bizară în Germania. — România și poezii dramatice Bahr și Strindberg. — Decorațiuni. — Femeia și socialismul. — Gânduri seriose.

La noi, la Berlin, s'a introdus în timpul din urmă un gen literar cu totul nou; de-aș căuta în dreapta și în stânga, n'aș găsi un cuvânt cu care s'ar pute însemna, în mod perfect, acest curent poetic. Cetitorii știu ce e realismul unui Balzac, dar acest realism nu e nimic în comparațiune cu noua școală berlineză; cetitorii cunosc naturalismul modern, mai ales naturalismul lui Zola, dar nici ncest naturalism nu se va pute măsura cu junii poeți de pe țermurile Sprei; e un ce cu totul propriu, un ce specific berlinez.

Și anume ce e? Etă tocmai greutatea amintită la început. Ei enșiși, poezii în cestiune, dic literaturii lor »poesia adevărată.« Nu se pôte tăgădui, ceea ce scriu acești domni e adevărat, foarte adevărat; și cu tôte astea, un om cu un gust literar, fie el chiar foarte puțin desvoltat, va dice, că scrierile acestor domni sânt pré adevărate — și etă cusurul lor.

Nimeni între noi, cei moderni, nu va avé de obiectat ceva în contra literaturii realiste; din contră, din și în și ne depărtăm de romanticism, fiind că nu mai găsim plăcere într'o lume închisă numai; poveștile din »Una mie și una de nopți« nu ne mai farmecă; am devenit majoreni și voim să gustăm miețul și nu ne mai mulțumim cu cōgia — poleiela romantică. Și corul literaților s'a arătat dispus a ține cont de gustul nostru; nu ni se mai oferă o poezie moleșită și numai în unele reviste vechi, foarte puține la număr, mai domnește romanul ideal, în care omul nu păcătușce și faptele sale sânt numai ale unui ânger. Deci am ajuns destul de departe și ceea ce cerem ađi unui poet talentat, e o espunere cât se pôte de realistă și tot de-odată, acolo unde trebuința o cere, adâncimea psihologică a caracterelor desvoltate.

Șcōla berlineză înse nu se mulțumeșce cu acesta; ea nu mai descrie caractere sânetōse, de ore ce acesta ar fi un ce de tôte țilele. Șcōla nōstră și-a ales obiecte patologice, caractere bolnave, bolnave și din punct de vedere fizic și psihic, și prin mijlocirea acestora ea crede a-și cuceri laurii nemuririi.

Caracterul bolnav, acesta o știu foarte bine cetitorii, a fost totdeuna un obiect de predilecțiune al poezilor de ori-ce soi. Și eră natural să fie căutat de scriitori, de ore ce tocmai un astfel de caracter dă ocaziune scriitorului abil a desvoltă talentul seu. Așă vedem chiar în literatura clasică, și mai ales în literatura secolilor din urmă, multe opere neprețuite tocmai pentru conflictele sufletesci la indiviții bolnavi din punct de vedere psihic. Unii poeți s'au servit chiar de niște defecte trupesci, spre a exprima și mai bine anomalitatea psihică la astfel de omeni. Inse acestă întreprindere, remasă într'un cerc mărginit, n'a fost nici odată bizară; scriitorii s'au servit de acestă forță numai în atâta, cât le eră necesar pentru ajungerea scopului. Șcōla berlineză înse se lapedă de elementele sânetōse ale poeziei, mărginindu-se numai la cele bolnave; mi se pare că, căutând o denumire scurtă, n'aș găsi una mai bună decât numindu-o: șcōla bizară. Bizară e poesia modernă a scriitorilor tineri din Berlin; bizară întręga lor artă

de espunere; bizar scopul ce-l vor ajunge și bizare simțimentele ce ni le deștēptă întręga lor literatură. Și bizarul foarte des se apropie de grēț.

Locul ce se ofere corespondențelor mele e pré mărginit și mi-e cu neputința a oferii un tablou complet al acesui nou gen literar. Me mărginesc deci spunând, că acești literați au ajuns până acolo, încât nu mai descriu decât beție, incest, simțiri secuale perverse, demență paraltică, sensualitate bestială și alte lucruri de acest fel. Inse aici e mai bine să lăsăm cortina jos.

*

Dar o mai ridic pentru un moment, spre a procura cititorilor dubiōsa plăcere, comunicându-le că într'o dramă a lui Hermann Bahr, din numita șcōla berlineză, se află și cuvântul de »român.« Drama acestă, cât de mică e, tratēză despre amorul lesbic, despre perversități secuale și cu mâneca atinge și incestul; persōnele dramei sânt o mamă, actriță, fiul ei de 19 ani, suferind de fel de fel de nevrose, amanta fiului, care odiniōră a întreținut un amor lesbic cu mamă-sa, și un clown ghebos, cam mărginit la minte. Mama vré să păzescă pe fiul ei de amanta sa, de ore-ce se teme că-l va omori prin a ei libido sexualis. pré tare, cum a făcut-o ea enșas, mama, cu tatăl fiului ei, cu amantului ei, care a fost »român seu țigan.« Acestă e mențiunea puțin onorabilă.

*

Și de acelaș calibru e mențiunea ce ni-o acordă poetul suedez A. Strindberg în a sa tragedie naturalistă »Domnișōra Iulia.« Domnișōra acestă, de 25 de ani, flica unui conte, se aruncă în brațele servitorului Jean și acesta, vorbind despre plecarea lor, îi spune, că plecând în România, foarte lesne își vor cumpără acolo decorațiuni și titlul unui conte. Poetul, se vede, nu știe că în România nu există baroni și grofi; dar e destul de trist, că împărțirea decorațiilor pre liberală, ce se usa, acuma câțiva ani în București, sub un regim pe care, cred, nu trebuie să-l mai numesc, a nascut credința, că în România decorațiunile se cumpără cu bani — întocmai ca în Africa, în țera Negrilor, unde mărimea decorațiunii se socoteșce după cantitatea rachiului ce se aduce augustului suveran.

*

E natural deci, că lumea din ce în ce devine mai radicală. De multe ori, chiar acei cari stau în capul instituțiilor menite a conservă mărēția țilelor trecute, chiar ei sânt pricina desgustului ce se produce în masele cele mari ale poporului. Așă dar omenii mai cuminți întore spatel vechiturilor de ori ce fel, luând parte activă la inovațiunile ce se prepară. Partidul socialist din Germania se întinde din ce în ce mai mult și literatura socialistă începe a fi foarte citită, după ce i s'a lăsat curs liber, prin căderea legei contra socialistilor în octombrie 1890. Mai ales cartea deputatului socialist August Bebel, »Femeia și socialismul«, s'a vândut până acuma în foarte multe esemplare și agitațiunea pentru emanciparea femeii, în sens socialist, va deveni fără îndoieală mult mai energică.

*

E înse un ceva zadarnic, ca prin reparatura dărēmăturelor să se lupte în contra curentelor moderne; e zadarnic a începe o luptă cu morile mai tari decât ori-ce pe lume. Și dl locotenent-colonel bavarez M. de Egidy greșeșce decă crede, că prin ale sale »Gânduri seriose«, cari au avut câteva edițiuni, va ajunge să vedă lumea reintorcându-se la religiune, după ce se vor depărta din catechismul

creștin părțile cari ne vorbesc de puteri supranaturale. O astfel de întreprindere, lasă că n'ar fi creștină, după cum înțelege biserica acest cuvânt, ea ar mai fi fără nici un folos; să lăsăm lumea cum e: Medium tenuere beati!

Moise.

Sesiunea generală a Academiei Române.

— In 1891. —

IV.

Ședința din 30 martie (11 aprilie.) Se dă citire scrisorii prin care dl Teodor Rosetti mulțumește pentru alegerea sa de membru onorar.

Dl secretar general prezintă Academiei un dar prețios pe care îl face dl Teodor Rosetti, care este liturghia tipărită în limba slavonă la Tergoviște în anul 1507 și este cea mai vechiă carte tipărită în țările românești. Se decide a se exprima mulțumiri dlui Rosetti pentru acest dar prețios.

Se citește scrisoarea primită dela dl P. Bataillard membru onorar al Academiei, prin care înștiințează, că nu va pute lua parte la solemnitatea aniversării de 25 ani a Academiei și face urări pentru prosperitatea acestei instituțiuni.

Dl V. A. Urechia exprimă părerea, că ar fi bine să se facă o notiță biografică în care să se arate meritele mari pe cari le are dl Bataillard pentru români din epoca grelelor lupte de când a fost și a ramas un amic statornic și aprig luptător pentru cauza română. Dl Urechia propune ca să se însăreineze cu facerea acestei notițe dl N. Ionescu, care a lucrat cu Bataillard și-l cunoștea de aproape.

Punându-se la vot propunerea dlui Urechia, se aprăbă cu unanimitate.

Dl secretar general D. Sturdza citește următoarea scrisoare pe care o adresează Academiei:

»București in 30 martie 1891.

»Domnule președinte

»Academia, peste doue zile, incheie un pătrar de secol al existenței sale și ea va serba acesta dată prin o ședință solemnă. Acesta serbare trebuie să, umple inima fiecăruia Român de o adevărată bucurie sufletescă.

»Lungi sunt douezeci și cinci de ani in viața omului; in viața popoarelor și a marelor instituțiuni, care regulază viața lor materială, morală și științifică, acest spațiu de timp e scurt. Dar noue Românilor, douezeci și cinci de ani de traiu pacinic și nentrerupt al poporului și al marelor lui instituțiuni, ni se par a constitui un eveniment de mare însemnătate. Și așa este.

»Apăsât și chinuit precum a fost poporul român puține popore au fost, și cu drept cuvânt un scriitor dela începutul secolului al optsredecilea șicea, că acest popor necontentit se află de sute de ani pe o mare furtună, rare ori gustând fericirea unei zile liniștite și senine. Și de atunci câți nori grei și câte vijelii cumplite nu au trecut peste noi!

»Prin toate și mai presus de toate a ramas înse trainicia poporului român. Acesta trainicie i vine moștenire drăptă și directă dela marea cetate, din care își trage originea și geniul. Acesta trainicie s'a făurit la sfertările ce poporul acesta a trebuit să facă in timp de secol pentru a nu fi înghițit și șters din cartea neamurilor. Adesea el se părea că merge a fund; dar cu putere el ș-a apărât existența ș-a menținut-o și tot mai sus s'a înalțat întărindu-se.

»In aceste lupte eroice și uriașe strămoșii noș-

tri au avut totdeauna o mângăere in aducerea aminte a faptelor istorice, care probau tocmai trainicia neamului nostru. Istoria și cercetările istorice au fost de secol ocupatiunea de predilectiune a celor ce lucrau și cugetau pentru națiune pe tărîmul pacinic al științelor. Bine au făcut strămoșii noștri de au cultivat istoria neamului și bine facem și noi, când urmăm și in acesta privire, cărarea trasă de ei: căci din istorie vom trage și astăzi încă energie nouă și stăruitoare in luptele ce vom și noi a sustine.

»De aceea Academia cu drept cuvânt s'a pus in fruntea cercetărilor istorice și impulsionea ce ea a dat, a spart multă intunecime. Astăzi istoricul se poate bizui a scrie istoria noastră, având la indemână un material, care crește din an in an.

»In curgerea timpului, de când am onore a face parte din acesta instituțiune, pe care Dumnezeu a Tot Puternicul să o întărească și să o înalțe tot mai mult, am căutat să contribuiesc și eu, după puteri, la sporirea materialului istoric, din care mai ales s'au compus colecțiunile Academiei, devenite de o însemnătate necontestabilă pentru cercetările învățaților.

»Astăzi, când ne aflăm in ajunul serbării noastre, unice in analele istoriei românești, — a unei serbări care e un semn vedit pe care scris este »Românul nu piere«, — a unei serbări care întărește dicătorea cea vechiă »Apa trece, petrele remân«, — a unei serbări care dovedește că ne-am îndrumat pe calea cea mare, in care munca noastră din nou se legă de munca popoarelor purtătoare de civilizațiune; astăzi, dic, fie-mi permis, in onorea acestei serbări, a oferi Academiei remășiți scăpate din timpuri străbune, urând instituțiunii noastre traiu vecinic, urându-i ca munca membrilor sei să o fie totdeauna sus, ca să lumineze și să întărească neamul românesc.

»Depun deci in colecțiunile Academiei următoarele documente vechi, portrete, monete, ale căror însemnare amănuntă o alăturez pe lângă acesta...

»Mai depun încă pentru bibliotecă marea și frumoasă publicațiune a guvernului frances: »Recueil des instructions données aux ambassadeurs et ministres de France depuis les traites de Westphalie jusqu'a revolution française«, publicațiune care cuprinde până acum 15 volume.

»Ve rog să primiți, domnule președinte, cu acesta ocașiune espresiunea simțimintelor pline de iubire, ce ve păstrează

al dvostre

»devotat coleg

»D. Sturdza.«

Dl Sturdza adauge, că colecțiunea numismatică a Academiei numeră acuma 4200 bucăți.

Dl V. A. Urechia propune ca să se citească in ședința solemnă de luna viitoare unele din scrisorile primite cu ocașiunea aniversării pe care o vom serba, cum sunt ale dlor Bataillard, Sturdza și altele.

Se citește scrisoarea dlui T. Maiorescu, prin care înștiințează, că nu va pute îndeplini însărcinarea ce i s'a dat de comisiunea premiilor și cere să se alégă un alt membru in locul seu in acea comisiune.

Dl V. A. Urechia stăruiește ca indată să se alégă un nou membru in comisiune, spre a se pute grăbi lucrările.

Se decide a se pune la ordinea zilei chiar in ședința de astăzi.

Se citește procesul verbal al secțiunii literare pentru ședința dela 28 martie, prin care se arată, că secțiunea ș-a constituit biuroul pe 1891—92, alegând pe dl G. Sion președinte și pe dl B. P. Hașdeu vicepreședinte.

Secțiunea literară propune a se alege membri corespondenți dnii: O. Schrader dela Jena, Teodor Speranță, B. Iorgulescu și I. Gherea.

Pentru ocuparea celor doue locuri vacante de membri activi in secțiune, ea propune a se alege dl Iosif Vulcan, rămânând un loc vacant pentru care să se facă alegere in sesiunea viitoare.

Se pune la vot alegerea unui membru in comisiunea premiilor anuale in locul dlui T. Maiorescu demisionat. Se alege dl dr. Gr. G. Tocilescu cu unanimitate de 23 voturi.

Se pune la vot alegerea dlui Iosif Vulcan de membru al Academiei. Resultatul votului este 19 bile albe pentru și 4 negre contra.

Dl președinte proclamă pe dl Iosif Vulcan ca membru al Academiei.

Se pune la vot alegerea membrilor corespondenți propuși pentru secțiunea literară. Resultatul votului este:

Dl O. Schrader intrunește 21 voturi pentru și 2 contra;

Dl Teodor Speranță intrunește 18 voturi pentru, 4 contra.

Dl președinte proclamă pe dnii O. Schrader și T. Speranță de membri corespondenți ai Academiei, pentru secțiunea literară.

Dl B. Iorgulescu intrunește 10 voturi pentru și 11 contra.

Dl I. Gherea intrunește 10 voturi pentru 11 contra.

Dl președinte anunță, că propunerea de a se alege membri corespondenți dnii Iorgulescu și Gherea a fost respinsă.

Dl dr. Brândza inainteză următoarea propunere:

»Subsemnații propunem in viitor limitarea membrilor corespondenți pentru fiecare secțiune, la un număr ce rămâne să se determine de Academie.«

Semnați: Dr. D. Brândza, P. S. Aurelian, P. Poni, General Fălcoian, I. Caragiani, G. Chițu, Bacaloglu, Gr. Cobălcescu, Fl. Porcius.

Se decide a se pune la ordinea zilei într'o ședință viitoare.

Sedința solemnă jubilară, la 1/13 aprilie sub președința regelui, asistat de regina și principele Ferdinand.

Despre decursul acestei ședințe informarăm pe cetitorii noștri in nr. 14 al foii noastre, sub titlul »Jubileul Academiei Române.«

Pe malul apei.

— Veți ilustrațiunea din nr. acesta. —

Intre toate anotimpurile, primăvera este mai frumoasă. După somnul ernei lungi, natura invie, îmbracă splendida ei toaletă de verdeță, inzestrată cu mii de flori ademenitoare. Cine nu ș-ar cugele cu plăcere câte un mănunchiu, să se bucure de primele produse ale naturii?

Livezile și malurile apelor sunt cele mai interesante straturi de flori. A recoltă de acolo este petrecerea cea mai interesantă, dar totodată și legată cu multe greutate.

Femeia din ilustrațiunea noastră este o amatore de flori; ea desconsideră toate pedecile, nu-i pasă să-și ude picioarele și rochia, numai să aibă niște flori de apă.

Și cum culege la flori, de odată aude niște pași. Privește într'acolo. Este un călăreț care se depărtează. Și un gând greu o cuprinde. Oare n'a vădit-o?

LITERATURĂ ȘI ARTE.

Despre Eminescu. Dl C. V. Vasiliu, student in drept la București, va publică într'un volum, tot ce s'a scris asupra lui Mihail Eminescu cu ocazia morții lui, precum și discursurile, care s'au pronunțat la inmormântarea lui și la desvélirea bustului la Botoșani. Broșura va fi împărțită in 3 părți: Partea întâia va cuprinde impresiile ȕiarelor și revistelor române din regat și din provinciile locuite de Români; partea a doua va cuprinde discursurile, partea a treia poesiile dedicate poetului. La sfârșit broșura va avé o notiță bibliografică, arătând toate studiile, care s'au făcut asupra operelor lui Eminescu, studii fie publicate prin reviste seu ȕiare, fie in broșuri aparte.

Premii literare. Biuroul societăței geografice din București publică următoarele concursuri: 1, Premiul »Prințul Ferdinand« (1000 lei) pentru cel mai bun Dictionar geografic pentru județul Bacău. 2, Premiul »Mihail Balș« (500 lei) pentru cel mai bun Dictionar geografic pentru județul Tecuci. 3, Premiul »Dacia-România« (doue premiuri a câte 500 lei unul.) 4, Premiul »Clubul Regal« (500 lei). 5, Premiul »Major Mares« (500 lei). 6, Premiul »Solomon Halfon« (500 lei) pentru cele mai bune Dictionare geografice pentru județele următoare: Botoșani, Constanța, Covurlui, Doljiu, Ialomița, Muscel, Olt, Prahova, Putna, Râmnicul Sărat, Suceva, Tulcea și Vâlcea. Termenul pentru trimeterea manuscriptelor se ficséză până la 31 decembre 1891. Manuscriptele premiate devin proprietatea Societăței geografice. Toate celelalte condițiuni se pot obtine dela dl George I. Lahovari secretar general (București, strada Vestei 4.)

In folosul fondului școlilor de fetițe din Buovina se vënd următoarele publicațiuni: 1, Herman și Dorotea, traducțiune liberă. Prețul 50 cr. ori 1 franc. 2, Novela »O rugăciune«, de Carmen Sylva, traducere autorisată. Prețul 45 cr. ori 1 franc. 3, Omiliile celui dintre sfinți părintelui nostru Ioan Gură-de-aur la epistolele sfântului apostol Paul către Tit și Filemon. Prețul 60 cr. ori 1 franc. 4, Istoricul școlii reale greco-orientale din Cernăuți. Prețul 30 cr. ori 1 franc. 5, 19 Omilii ale celui dintre sfinți părintelui nostru Ioan Gură-de-aur la epistola sfântului apostol Paul către Romani. Prețul 1 fl. ori 2 franci. 6, Poesii germane. Prețul 1 fl.

TEATRU ȘI MUSICĂ.

Drama *Carmen Sylvei*, intitulată »Meșterul Manole«, s'a jucat la 3 l. c. in Burgtheater din Viena și a obtinut un mare succes esterior. Reprezințațiunea s'a dat inainte de mieȕădi și lume multă s'a adunat in sala teatrului; acolo au fost și Maj. Sa monarcul, archiducesa Maria Valeria, dimpreună cu mai mulți archiduci și archiducese. După actul prim, al treile și cel din urmă artiștii Sonnenthal, Lewinsky și artistecele Wolter și Stella Hohenfels au fost chiețați in mai multe rânduri inaintea rampei. In nume auguste autóre regisorul i-a exprimat mulțumită. Decorurile au fost splendide. Suetul piesei e scos din cunoscuta baladă românească populară »Meșterul Manoli.« Se serie, că piesa se va juca și la București in viitorea stagiune teatrală.

Societatea română de cântări și musioă din Caransebeș arangiéză in dupleca Tomii a. c., cu concursul șgorei Septimia R. și a trațiilor Tiberiu și Calu R. o cantata muzicală urmată de joc in s. ui dela »Pomul verde.« Pret. mbri, de persónă 60 cr., intrare grătuită. Ince-

putul la 8 ore s'era. Comitetul societății. Programul concertului: 1. »Răsai lună«, cor micst de G. Musicescu. 2. »Aires varies«, duo pentru violine de Ch. Dancu, executată de frații Tiberiu și Caiu Bredicean. 3. »Fântâna cu trei isvóre«, cor micst de G. Dima. 4. a) »Overtura Norma«, pentru pian, de Bellini. b) »R'hapsodia Română«, pentru pian, de Sequens. Amândouă executate de d'șora Septimia Radu. 5. »Frunđuliță«, cor micst de Sequens. 6. »Lelea vitéză«, cor micst de G. Musicescu.

Teatrul din Iași. Dna Aristița Romanescu și dl Gr. Manolescu j'că cu o trupă la Iași. La început publicul a fost pr' nepăsător, în urmă inse s'a încălđit. S'a jucat: Hamlet, Sullivan, Narcis, Marele Galeotto; adeva nimica românesc. Curios, că artiștii noștri nu țin a ridică prestigiul repertoriului original.

Teatru de diletanți în Brașov. O societate de diletanți din Brașov va da acolo astăzi sâmbătă la 9 maiu o reprezentațiune teatrală în sala »Otelului central Nr. 1.«, în favorul »Reuniunii femeilor române« de acolo. Se va jucă comedia »Pentru ochii lumiei« de Labiche, localisată de dl V. Oniț. După aceea vor urmă trei tablouri viue: Maria și Magdalena; N'p-tea; Dimineta. După reprezentațiune va urmă petrecerea cu dans.

Sodalii români din Brașov au arangiat acolo luni a doua și de Paști produțiune și petrecere cu următorul program: 1. Musica națională. 2. Viscolul, de Dürner, — corul sodalilor. 3. Musica militară. 4. »Călărășul român«, canțonetă de I. P. Bancov, predată de Dumitru Jugănar. 5. Musica națională. 6. »Cucuruz«, cântec poporal, de V. Humpel, corul sodalilor. 7. »Umbra lui Mircea«, de Gr. Alesandrescu, declamată de Emil Oseađă. 8. Musica națională. 9. »Cărlanii«, vodevil într'un act de C. Negruzzi. Pers'onele: L'onescu, fiul hoierului proprietar, Dumitru Căpătină; Miron, țeran fruntaș, George Sattu; Terinte, țeran fruntaș, Nicolae Grindu; Domnica, femeia lui Miron, Efrosina R'șnovean; Vochița, femeia lui Terinte, Elena R'șnovean. Scena se petrece într'un sat. După produțiune urméză danț și se incepe cu Călușerul și Bătuta.

BISERICĂ ȘI ȘCOLĂ.

Dieceasa Aradului. Pentru congresul eparhial s'au mai ales deputați din cler, pe teritoriul consistoriului oradan: Ieroteiu Beles, Teodor Filip, Iosif Vesa, Petru Suci, Elia Moga, Vas. Papp; mireni Nic. Zigre, dr. Florian Duma, Ioan Popp, Ales. Filip, Teodor Lazar, Ioan Costa, Dima Anton, P. Cavilere Paul Popp, Teodor Pășie, dr. George Popa dr. Nic. Oncu. Pe teritoriul consistoriului aradan dintre mireni, s'au mai ales: Ioan Popovici, Dossan, Vas. Păguba, dr. Iacob Hotăran, Teodor Geotea, George Feier, Dem. Banciu, dr. Const. Groza, V. Păguba, dr. George Plop, dr. Lazar Petcu, Petru Fruța, Ales. Măsoași și dr. Ioan Suci.

Dieceasa Caransebeșului. Pentru sinodul eparhial s'au ales deputați din cler: Andrei Ghidiu, dr. George Popovici, George Gaspar, Sebastian Olariu, George Popovici, Teodor Călcă, Ales. Ioanovici, Aurel Dragan, Mih. Luca, Ioan Popovici, Filip Adam, Ioan Petrovici, Ales. Popovici, David Tertaloga, Maxim Popovici, Filip Musta, Ilie S'rbu, Mih. Popovici, Nic. Brinzeu, Iul. Miclea; dintre mireni și următorii I. Ionas, dr. Oprea, G. Ioanovici, I. Marcu, Coriolan Bredicean, Martin Tap.

Const. Ioanovici, dr. Aurel Novac, Vinc. Babeș, George Serb, dr. Aurel Maniu, D. Lința, I. E. Teran, I. Budințan, P. Broștean, Iuliu Petricu, Stef. Antonescu, Leont. Simonescu, Isaia Stoica, Iuliu Novac, dr. Iuliu cav. de Pușcariu, Petru Tisu și Sim. Moldovan.

Congresul corpului didactic din România s'a ținut anul acesta la Iași în s'ptemăna trecută. Cestiunea de discutat a fost: »Predarea aritmeticei și geometriei în clasele primare.« Congresul a ținut trei zile și mulți au luat cuv'ntul. Congresul viitor se va ținé la Craiova și se va discută cestiunea: »Predarea istoriei și geografiei în clasele primare.

CE E NOU?

Șoiri personale. Dl Ladislau Hosszu, jude la tribunalul din Deș, a fost numit jude la tabla regescă din Cluș. — Dl dr. At. M. Marienescu, dispus jude la tabla regescă din Oradea-mare, ș-a strămutat locuința în orașul nostru; îl salutăm cu bucurie. — Tin'rul Dimitrie Georgescu, mecanic în atelierul căilor ferate române, a inventat o lampă electrică portativă. — Dl dr. Laurențiu Pop ș-a deschis cancelăria advocațială în Abrud.

Studentii s'ربی la Turnu-Severin. Studentii din Serbia au mers în ziua de Paști la Turnu-Severin spre a se întâlni acolo cu studentii români. Primirea a fost grandioasă. Ei au sosit sub conducerea profesorului Andonovici: în fruntea studenților români a fost profesorul și academicianul Urechia. Orașul întreg eră în port. Musică, salve de tunuri, imnele ambelor țeri s'au cântat; s'au rostit discursuri patriotice. Apoi toți în corpore s'au dus la biserică, unde s'a oficiat un Te-Deum. La 12 ore s'au luat dejunul oferit de oraș. Apoi s'au vizitat monumentele. S'a trimis telegramă de devotament regelui Carol I, care a și respuns îndată. S'era concert vocal și instrumental dat de studenții s'ربی și români. Retragere măr'etă cu torțe. A doua zi s'au constituit conferințele culturale ale studenților s'ربی-români; s'au cetit numeroșele depeșe de felicitare. La 4 ore d. m. banchet. Apoi studenții s'ربی plecară cătră casă.

Reuniunea femeilor române din comit. Huniadorii va ținé la 1/13 maiu o adunare estraordinară în Deva, în localitățile dnei presidente Ecaterina Dragits. Scopul adunării este a da sprigin damelor române din Hațeg, ca să p'otă arangia o expoziție de industrie casnică, cu ocaziunea adunării generale a Asociațiunii transilvane.

Neologe. Constantin Venter, proprietar în Borodul-nare, comitatul Biharea, a încetat din vieță la 2 maiu în etate de 74 ani. Il geleșce fiul seu Grigoriu Venter, advocat în Arad, dimpreună cu alte rude. — Ana Filip n. Ch'șan, mama dlui Alesandru Filip, advocat în Abrud, a murit la 20 aprilie în etate de 68 ani.

Căldndarul s'ptemănei.

Țiua s'pt.	Căldndarul vechiu	Calind. nou	S'orele
Dumin.	Tomei Ev. dela Ioan c. 20	gl. 1, a inv 1.	res. ap
Duminecă	28 Cuv. Iason	10 Gordian	4 31 724
Luni	29 Cuv. Memnon	11 Mamertus	4 29 725
Marți	30 S. Apost. Iacob	12 Pancraț	4 27 726
Mercuri	1 Prof. Eremia	13 Servaț	4 25 727
Joi	2 Par. Atanasie	14 Bonifaț	4 24 729
Vineri	3 SS. Timot.	15 Sofia	4 22 730
Sâmbătă	4 Mart. Pelagia	16 Ioan Nepom.	4 21 731

Spundător și editor: IOSIF VULCAN.

1. Iosif Lang în Oradea-mare.